

פרק שלישי

ל"ט המלאכות האסורות.

כוחות איתנים ועצומים ישנם בעולם, אולם אין לך דבר איתן ועצום מהאדם. כמעט שאין קץ וגבול לתחום שלטונו. הוא שולט בעולם הודות לשכלו ומרצו לפי רצון הבורא; הודות לזריזות ידיו הוא יודע לנצל את הכשרונות של היצורים האחרים ולהשתמש בכחות הטבע.

כיצד אפשר למיין ולהסדיר את העבודות השונות והמרובות של האדם על סוגיהן וענפיהן השונים ולקבוע מסגרת וגדר למיני מלאכות האסורות? אף כאן הראתה לנו התורה את הדרך. בשעה שרבבות רבבות אלפי ישראל בנו את המשכן במדבר, מתוך נדיבות לב ומסירות נפש למטרה הנעלה והתאמצו בכל כוחות רוחם, נפשם וידם לתת ביטוי מוחשי ונהדר לאהבתם וליראתם את ה' — בשעה זו באו לידי בטוי והגשמה פעולות האדם לכל מיניהן וסוגיהן. כאן הושג קנה המדה לקביעת המלאכות האסורות בשבת: כל המלאכות שהוצאו לפועל בהקמת המשכן, או שהיו דרושות למלאכת המשכן — כל אלה אסורות בשבת. את הקשר שבין מלאכת המשכן לאיסור מלאכה בשבת למדו חז"ל מתוך סמיכות הפרשיות שבין בנין המשכן וכליו ובין אזהרה על שמירת שבת ההולכת ונשנית: בפרשת "כי תשא" אנו קוראים „אך את שבתותי תשמרו" (שמות ל"א, י"ג) מיד אחרי שצוה ה' את משה להתחיל בהקמת המשכן; ובפרשת ויקהל שוב נאמר „וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' " (שם ל"ה, ב') משדרש מן העם להביא נדבות למלאכת המשכן. לפי דעת חז"ל נסמכו הפרשיות הללו, להודיעך, שאסור לחלל את השבת בשביל מלאכת המשכן. יוצא, איפוא, שכל מה שדרוש למטרה זו נחשב כמלאכה אסורה. מתוך

מנוחה נכונה

ל

הנחה זו, שכל מלאכה שהיתה במשכן אסורה בשבת — אנו מסיקים שתי מסקנות:

א. רק המלאכות שהיו קשורות בהקמת המשכן — נכללו בגדר מלאכה לענין שבת; אולם אותן המלאכות שלא הן ולא כיוצא בהן עמדו בקשר עם מלאכת המשכן — אינן בגדר מלאכה אסורה. ב. ומתוך ההנחה הנ"ל הגענו לידי מיון המלאכות האסורות בשבת. שיטה שיש לה חשיבות מיוחדת ביחס לעונש המגיע לאדם אם עשה כמה מלאכות בשבת אחת.

וכאן נכון להדגיש, כשאנו מניחים את המלאכות שנעשו בבנין המשכן כיסוד לאסור המלאכה בשבת — אין הכוונה בזה לצמצם את אסור המלאכה בשבת רק באותן מלאכות המשכן בלבד. מלאכות המשכן, ל"ט במספרן, משמשות אבות, מיני מלאכה, שמהם אנו למדים על מלאכות הדומות להן בין אם מצד מהותן בין אם מבחינת מטרתן, והן התולדות ואין שום הבדל בין אב לתולדה בנוגע לאסור. מהו, איפוא, אותו הקו המשותף לכל אותן המלאכות, שיוכל לשמש סמן אופייני ושעל פיו נדע להגדיר את המושג של מלאכת שבת?

לכל המלאכות האלה, אולי פרט להוצאה מרשות לרשות, יש סמן אופייני אחד: הן משנות את הצורה הקודמת של הדברים הנמצאים בסביבת האדם ונותנות להם דמות וצורה חדשה בהתאם לרצון העושה. נזכור נא עתה, מה שאמרנו בפתח דברינו על ערכה של השבת שחשיבותה בזה, שהיא מחדירה בלב כל אדם מישראל את ההכרה: שלטון האדם בעולם הזה הוא רק פקדון שניתן לו מאת הבורא ושאין רשות להשתמש בו רק בהתאם לרצון השם יתברך. כעת נבין את הקשר שבין מלאכת שבת ובין מלאכת המשכן ואנו יכולים להגדיר את מושג המלאכה, ביחס לשבת, כך: מבחינת הלכות שבת נחשבת למלאכה כל פעולה, שבה מתבטא שלטון האדם על העולם החי או הדומם בזה שהאדם משנה, תוך כוונה תחילה, צורת דבר ונותן לו צורה חדשה; או שהוא משנה את מקומו של הדבר (בהוציאו אותו מרשות היחיד לרשות הרבים ולהיפך, או שמעביר חפץ ארבע אמות ברה"ר). ומנסה בזה להסיר מעליו את הגבלות קיומו הנובעות ממושג המקום.

בהתאם להגדרה זו נחלק את ל"ט אבות המלאכה ותולדותיהם

מנוחה נכונה לא

כיוצא בהם לפי היחסים של האדם לדברים שמחוצה לו, לסוגי תמלאכה הבאים:

1. מזונותיו של האדם (א"י"א)

2. הלבשה (י"ב"כ"ד)

3. כתיבה (כ"ה"ל"ג)

למלאכות האלה נוסף עוד שתי קבוצות מלאכות קטנות:

4. דירה (ל"ד"ל"ה)

5. מלאכות הקשורות באש (ל"ר"ל"ז)

נוסף על כך, מעין „מאסף לכל המחנות“ האסור של „גמר מלאכה“ (ל"ח) ואסור ההוצאה מרשות לרשות (ל"ט) העומד בפני עצמו. אחר כך ידובר בפרקים מיוחדים על הדינים הנובעים ממושג מנוחת שבת וקדושתה, והם: עובדין דחול, מוקצה, אמירה לנכרי, שביתת בהמה ואסור תחומין.

1. מלאכות האסורות מסוג מזונותיו של אדם (א"י"א).

א. חרישה וגדרה הכשרת קרקע לזריעה ובכללה סלוק כל דבר המונע גדול הצמח.

מלאכה זו כוללת: כל חפירה בקרקע או עשיית חריץ (מא) במכשיר, כגון מחרשה, מעדר, מגרפה, מקל ובדבר כיוצא בהם;

מנוחה שלמה

(מא) במכשיר כגון מחרשה, אף בחורש ע"י מחרשה חשמלית החורשת בעצמה והאדם רק מכוונה ומוליכה חייב חטאת. חז"א אור"ח סי' ל"ו.

מנוחה נכונה

לב

זבול הקרקע; שריפת אדמת ביצות; סקול והוא סלוק אבנים; סלוק קיסמין, ניר ודברים כיצא בהם מן קרקע העומדת לזריעה; נקוז, כלומר, יבוש אדמה רטובה ע"י תעלות, שווי גומות (שווי פני אדמה, כגון להשפיל את התל, או למלאות את החרין או את החור); (מב) פזור חול, אפר וכיו"ב; טאטוא גינה; משחק הילדים בכדורים הקטנים ע"ג קרקע. משחק "הקריקט" וכיוצא באלו.

ב. זריעה וגדרה כל פעולה המביאה לידי גדול או נביטה של צמחים או ה מ ס י ע ת לגדולם.

מלאכה זו כוללת: פיזור או השלכת זרעים של חציר או נטיעות גרעיני פירות וכיו"ב באדמה הראויה לזריעה וצמיחה (אף בעציץ — אסור); זמור (גזום) עצים ושיחים; שריית זרעים שונים במים כדי שיתרככו ויהיו יפים לנביטה; (מג) השקאת

מנוחה שלמה

(מב) פזור חול אפר וכיו"ב. ולכן אסור לפנות בשבת בשדה ניר שנחרשה ועומדת לזריעה דחושים שיבוא להשוות גומות. אסור להזיז חול או עפר בשדה אפילו הובא לשם ממקום אחר. מותר לגרור מטה כסא וספסל ע"ג קרקע. וגדולים ביותר, וכן חבית כבידה שבודאי עושים חריצים, רק ברצפת דירה מרוצפת במקום שרוב בתי העיר מרוצפין. אבל מותר להוליך עגלת ילדים (במקום שיש עירוב) אפילו ע"ג חול.

(מג) השקאת צמחים ואילנות. עיין בהוספות עפ"י פסקי חזו"א בגוף הספר ד"ה מותר. בעיה מיוחדת יש בסגירת ממטרות ולפעמים גם ברזים המשקים במלוא התנופה למרחוק וע"י סגירתם גורמים שלפני הפסקת הזרם מטפטפים המים סמוך לברז או לממטרה במקום שעדיין לא הושקה עד כה. אם קיים חשש כזה הרי אסור לסגור את הממטרות והברזים. גם עציצים נקובים ושלא נקובים שבבית אסור להשקותם.

לג מנוחה נכונה

צמחים ואילנות; (מד) נטילת ידיים (מה) במים על גבי זרעים, צמחים או דשא; (מו) העמדת פרחים או פקעות במים (מז) או החלפת המים (בשבת שבתוך חג הסוכות (מח) אסור מאותו טעם להוסיף מים לכד שבו נמצא הלולב, או להוסיף מים למרור (חסה) בפסח; הברכת אילנות והרכבתם; נכוש או בעור עצים ביער עבות כדי שהשאר ייטיבו לגדול, זפות העצים, הסרת הזחלים וכיו"ב.

על פי פסקי חזון איש

אסור לכסות את המשתלות שבגנה בשבת, אין הבדל אם מכסה אותן בשקים או בחלונות וכיו"ב; כמו כן אסור להסיר את המכסה מהן בשבת. (וזה אסור אף אם אין בדבר חשש מאהיל). ויכול לתקן מע"ש באופן כזה, שלא יכסה את המשתלות לגמרי אלא ישאיר מקום צר פתוח לכניסת האויר.

מותר לפתוח את ברזי ההשקאה, בשדה או בגנה, בערב שבת קודם הדלקת הנרות ולהשאירם פתוחים כל מה שצריך. וקודם שיסגור הברזים, יסגור את הברז של הצנור הראשי, המספק מים לכל הממטרות, כדי שלא יגבר לחץ המים בצנור אחד הנשאר פתוח ע"י שסוגר את השני, כי בזה הוא גורם להשקאה מוגברת, וזה אסור. ונכון להחמיר ולסדר שהצנור המשקה בגן יצא מהצנור הראשי ולא יהא שום קשר והשתלבות בינו לבין הצנור המספק

מנוחה שלמה

(מד) נטילת ידיים במים, ובמקום שהצינור מקערת הרהיצה או מהמטבח נשפך לשדה או לגינה אסור בהחלט לשפוך מים לתוך קערה זו וליטול שם ידיה. גם אין לאכל ולשתות בגינות מחשש שישפוך מים על גבי הזרעים.

(מה) במים, וה"ה שאר משקין.

(מו) העמדת פרחים, שנפתחים, ואם אינם נפתחים יש מתירים אם המים מוכנים בכלי, ויש אוסרים. וכמו כן אסור לשים זרעי בצל או פול וכדומה בכלי מלא מים בכדי שיפתחו.

(מז) או החלפת מים, וכמו כן הוספת מים.

(מח) אסור מאותו טעם להוסיף מים, עיקרו הוא משום

טירחא.

לד מנוחה נכונה

מים לבית, כדי שלא יפעול בפתיחת הברז בבית ובסגירתו להגברת הלחץ שבצנור ההשקאה. ואם א"א לו לעשות זאת, יזהר עד כדי כמה שאפשר שלא להשתמש בברז שבבית כל זמן שברזי ההשקאה פתוחים.

ג. קצירה וגדרה כל פעולה המביאה לידי עקירת דבר אורגני ממקום גדולו (הן בכלי והן בידים בלבד).

מלאכה זו כוללת: קצירת או גקיפת חציר (עשב); קטיפת פרחים; שבירת ענפים מן עץ או תלישת פירות ממנו או מן שיח (הן מן הגדלים בשדה והן — בעציץ); (מט) טלטול עציצים שנטיעות גדלות בהם; לקיטת כמהין ופטירות ממקום גדולם אפילו אם הם גדלים על הקיר; רדיית חלות דבש מן הכוורת; עקירת אבר מבעל חי וכיו"ב.

ובאסור מלאכה זאת נכללות המלאכות היכולות לגרום לאסור של עקירת חלקי צמחים. מטעם זה אסור לעלות על אילן ואפילו להשען עליו, (או לתלות בו דבר מה*) מחשש שמא יתלוש ממנו; מאותו טעם אסור גם לרכב על גבי בהמה או להשתמש בה באופן אחר, כגון להשען עליה, או לנסוע בעגלה שהבהמה מושכת אותה — וכל זה אסור מחשש שמא יחתך זמורה מן עץ. כן אסור לטלטל או לנענע פרחים מחוברים בקרקע (ג) כדי להריח בהם⁽¹⁾.

(1) והדברים המנויים כאן אסורים גם מטעמים אחרים, כמו מחמר, שביחת בהמה, עובדין דחול ומוקצה כמו שיתבאר בסיום הספר.

מנוחה שלמה

(מט) טלטול עציצים שנטיעות גדלות בהם, אף עציצים שאינם נקובים בכלל, וכן אסור לתלוש מהם. אבל פרחים המונחים באגרטל עם מים מותר לטלטלם.
(ג) כדי להריח בהם, אבל עצם ההרחת מותרת, אם לא בפירות העומדים גם לאכילה.

מנוחה נכונה לה

ד. עמור וגדרו כל פעולה שיש בה משום קבוצ גדולי קרקע מפוזרים לעשות מהם יחידה או צבורים.

מלאכה זו כוללת: (נא) לקיטת פירות, (נב) עצים, גבעולי קש, פסות ניר וכיוצא בהם לשם הסקה או מטרה אחרת; כן אסור לאגוד פרחים לזרים ולעשות נקבים בפירות, (נג) דגים, פנינים וכיוצא בהם ולחרום יחד כדי שיתחברו לגוף אחד.

ה. רישא וגדרה כל פעולה שיש בה משום פרוק ופרוד גדולי קרקע מחבורם בתרמילם הטבעי או בשאר חלקים שלהם.

מלאכה זו כוללת: דישת כל מיני תבואה מהשבלת, ואין הבדל אם הדישה נעשית ע"י מחבוט או מחבטה, ברגלי בהמה או בידי אדם. מאותו טעם אסור לפרק ולהוציא את הפולים מן השרביטים ואף פצוח אגוזים, שקדים ודברים כיוצא בהם אסורים בשבת, (נד) פרט למפצח בכדי שיאכל תיכף. כן אסור לסחוט ענבים, (נה) זיתים, לימונים וכיוצא בתוך הכלי. (כיצד יעשה מיץ לימונים? ישים מקודם סוכר לתוך הכלי (נו) ואח"כ יסחט את מיץ הפרי על

מנוחה שלמה

(נא) לקיטת פירות. במקום גידולן (סי' ש"מ ס"ט) ומלח במקום מחצבתם (שם) אבל שלא במקום גדולם מותר (ס' של"ה ס"ה) אם לא בחצר שאז מותר רק כשאוכל מיד (שם).

(נב) עצים וכו'. במקום גדולם או שנתפזרו בחצר.

(נג) דגים. בזה אפשר להקל כי אין עיקר אסור עמור אלא בגדולי קרקע.

(נד) פרט למפצח בכדי שיאכל תיכף. דהיינו מתוך הקליפה הרגילה לא הירוקה ויזהר שיוציא את האגוז מתוך הקליפה ולא להיפרך. (נה) זיתים לימונים. וכל מיני פירות שסוחטים אותם לשתית המיץ.

(נו) ואח"כ יסחט את מיץ הפרי על הסוכר. ובסמוך לאכילה, וזה מותר בכל הפירות ובלבד שהמיץ יבלע בסוכר או בשאר אוכל אבל אם רבה המיץ על האוכל הדבר אסור.

מנוחה נכונה

לו

הסוכר). (נז) ואף חליבה בכלל אותה מלאכה²). כן אסור לעשות לבעל חי חבורה שותתת דם (חוץ לצורך רפוי אדם בשעת סכנה, נח) ואף מילה בזמנה, והוא ביום השמיני ללדה, מותרת בשבת). כן אסור לרסק שלג או ברד לחתיכות קטנות בכדי שיצאו מהם מים, (אבל מותר לתת חתיכות קטנות של קרח או שלג לתוך כוס מים והן נמסות מאליהן, גט) בתנאי שרוצים לשתות את המים מיד). (ס) ואסור לזרוק כדורי שלג; (סא) כן אסור לעשות קרח מלאכותי ודברים כיוצא בהם.

(2) עיין בפרק „אמירה לנכרי“ על דבר זה.

מנוחה שלמה

(נז) ואף חליבה בכלל אותה המלאכה, ורק ע"י גוי מותר (ס' ש"ה ס"ב) או לחלוב לאיבוד על הקרקע או לתוך נוזל המשחית את החלב. (ועי' בגוף הספר הוס' חזו"א). (נח) ואף מילה בזמנה, דהיינו אם התינוק נולד (הוצאת ראשו!) בשבת שעברה בזמן שהוא ודאי שבת ולא ספק והוא מ"35—30 רגעים לאחר השקיעה בער"ש עד נקודת השקיעה למחרתו בשבת לפנות ערב. תינוק שנולד בשבת ע"י ניתוח קיסרי אסור למולו בשבת הבאה. (נט) בתנאי שרוצים לשתות את המים מיד, ואפשר להקל אפילו אם רוצים לשתות לאחר זמן. (ס) ואסור לזרוק כדורי שלג. עיקר האיסור הוא עשיית גביבוש הכדור.

(סא) כן אסור לעשות קרח מלאכותי. בזה יש מקילים כיון

דאינו עושה בידים.

סחיטת בגדים הבלועים משאר משקין אסורה משום דש. אבל רק אם צריך למשקין ההם, ואם לא צריך להם אין בזה איסור תורה, ובבלועים ממים אסור משום מלבן אף אם המים הולכים לאיבוד, ולכן ברז חבית יין הכרוך בפשתן הרטוב מיין וכדומה אסור להדקו לחבית אם יזול היין הוזה לתוך החבית.

אם צריכים לעשות זריקה בשבת (במקום המותר משום רפואה) צריך ליהרר שלא למשוך את מקום הזריקה לפני הזריקה בצמר גפן הטבול באלכוהול או יוד, וכמו כן אם צריך למשוך בשאר מקומות בגוף, אלא ישפכו הנוזל על המקום ישר מהבקבוק ואח"כ יגבבו עם צמר גפן יבש, ובמקום

על פי פסקי חזון איש

(עיין מה שכתב המח' ז"ל על חליבה): ובשעת הדחק, שקשה להשיג גוי, יחלוב לאבוד, כלומר לקרקע או לתוך איזה נוזל שהחלב נפסד ברגע שנכנס לתוכו. אם הנוזל הוא מוקצה (עיין פרק ה') צריך להכין הכלי עם הנוזל מע"ש ולהוליך את הבהמה לשם, ואם לאו, מותר להביא את הכלי עם הנוזל אל הפרה. בין כך ובין כך החלב מוקצה (עיין דף ל"ו) [אם חולב לנוזל יוהר מאד מאד שלא יקח דבר המסכן את הנפש, כי קרוב וקל להחליף את החלב הזה עם חלב אחר ויכול חר"ח מי שהוא לשתותו].

אסור לסחוט תפוזים, אשכוליות ורמונים, ואף על סוכר אסור, היות שלא נבלע כל המיץ בסוכר.

ו-ח. זרייה, ברירה והרקדה והן כל פעולה, הנעשית בעזרת דבר מה, שיש בה משום הבדלה והפרדה בין דבר טפל ואינו רצוי לו, לעיקר ורצוי לו כעת.

ובאן יש מקום להבדיל שני מקרים: (סב) הבדלת פסולת מן האוכל, כגון להוציא פירות מתולעים מן פירות טובים — אסור

מנוחה שלמה

שלא ישמעו, יש להורות דלכל הפחות ישימו את הצמר גסן הטבול על מקל ולמשוח את הגוף ע"י אחיזת המקל. יין או שאר משקים שנשפכו על המפה אסור לגדרם בכוח מהמפה.

(סב) הבדלת פסולת מן האוכל. דיני ברירה נוהגים גם בשאר דברים כגון בגדים או ספרים וכלי אוכל וכדומה ומותר רק להוציא את החפץ הנצרך לו סמוך להשתמשותו, ובתנאי שימשוך את החפץ הנצרך מבין החפצים האחרים ולא יזיז את האחרים אנה ואנה כדי להוציא חפץ זה. דוגמא לכך: כשרוצים לברר מצות שלמות ללחם משנה מתוך חבילת מצות אסור לחפש ע"י הזזת מצות עליונות ממקומם כדרך שעושה בחול, אלא צריך למשוך את המצות השלימות ישר מהחבילה. אם דבר זה בלתי אפשרי מוטב לבטל מצות לחם משנה מאשר לעבור על איסור ברירה ששייך כאן אף שהמצות הם מין אחד מכל מקום זשיבות המצות אחשבה למצות השלימות כאילו הן מין שני. באופן זה

מנוחה נכונה

לח

בהחלט; ואילו לברר את האוכל מן הפסולת, באופן שהפסולת תשאר — מותר, בשעה שרוצים תיכף לאכול ובתנאי שלא יברר (סב) בכלי המיוחד לכך (נפה וכיר"ב) ולא ישאיר ממנו מלאי לסעודה אחרת.

מלאכה זו כוללת: נפוי קמח וכיוצא בו; ברור פירות וכיר"ב; (סג) סנון משקים עכורים; הוצאת קסמין זבובים או חתיכות פקק מתוך משקין⁽³⁾. מטעם זה אסור לקלוף כל מיני ירקות ופירות, וכן אסור לשטוף הדברים הנ"ל במים (סד) פרט למה שצריכים לאותה סעודה. אסור להסיר את השומן מן המרק או את הקרום (שמנת) מן החלב⁽⁴⁾ כן אסור לחבץ או לגבן (עיין גם כ"ד), להוציא את הדבש מחלת הדבש וכיר"ב.

- (3) אולם אם מוציאים גם משהו מן המשקין עמהם — מותר.
(4) * אם מתכוון לאכול מיד, והוא מסיר מלמעלה את השמנת מותר, אם משאיר קצת ממנה על החלב, ואותו הדבר, אם מוציא משהו מן החלב עם השמנת.

מנוחה שלמה

אם חסר לו רק לחם אחד ללח"מ יכול לשים את כל חבילת המצות לפניו אם יודע שיש בתוכה מצה שלימה. ולפי"ז צריך ליהזר לא לערוך את השלחן בשבת בבקר, אלא לכל היותר כחצי שעה לפני האוכל, כי לצורך עריכת השלחן מוציאים מהמגירה כפות ומזלגות ומסדרים כל דבר לחוד על השלחן וזה מותר רק סמוך להשתמשות שהוא כחצי שעה. ספרים או כלים המעורבים יחד אסור לסדרם כל אחד על מקומו המיוחד (סו) בכלי המיוחד לכך. ואיסור יש אפי' בכלי שאינו מיוחד לכך.

(סג) סנון משקים עכורים. וצריך ליהזר שלכלי שבתוכו מונח תמצית הטע לא תהיה כעין מסננת סמוך לפיו המעכבת את יציאת עלי הטע וזה אסור אף סמוך לאוכל כי זה נקרא בורר בכלי.
(סד) פרט למה שצריכים לאותה סעודה, זה מועיל רק בקולף, אך לשים לתוך מים כדי שתשקע הפסולת וכו' אסור גם סמוך לסעודה. את הפירות והירקות המקפידים לאכל בלי שטיפה מעפרם צריך לרחוץ מערב שבת, ואם שכחו אפשר להקל לרחוץ ע"י שטיפה מהברז. צריך ליהזר שלא לרוק או לשפוך מים במקום שהרות מפורה משום זורה.

לט

מנוחה נכונה

ט. טְחִינָה וגדרה כל פעולה שיש בה משום חלוקת גדולי קרקע, לחלקים דקים לשם נוחיות שמושם.

מלאכה זו כוללת: טחינת תבואה, כגון חטה, שעורה וכיוצא בה, שחיקת פלפלין או קפה במכונת טחינה או במכתשת; (סה) אסור לטחון (למעך) לחם נוקשה, חזרת, תפוחי אדמה, או גבינה במגרדת או בכלים אחרים המיוחדים לכך. לבקע עצים לקיסמים, לשפשף רסיסי טיט ורפש מהבגדים. לשוף מתכת. מאותו טעם אסרו חז"ל להכין תרופות בשבת או להשתמש בהן וכל מעשה רפואה, מחשש שמא יבואו לידי שחיקת סממנים⁵). (פרט לחולה הסובל כאב גדול ביותר מותר לעשות דבר־מה עפ"י רופא מומחה). כן אסור לפטם בהמות בשבת.

י. רִישָׁה וגדרה כל פעולה שעל ידה מתחברים ומתדבקים חלקיקים דקים באמצעות משקין לגוש מוצק אחד.

מלאכה זו כוללת: לישת בצק או אפילו גבול בלבד, והוא יציקת משקין על קמח ועל דברים כיוצא בו בכדי שתעשה מהם בלילה. כן אסורה רחיצה בסובין; ואסור לשים מים לתוך המורסן שהוא מאכל בהמה⁶), ודברים כיוצא בהם. — כשחל ליל

5) אולם בשביל חולה מסוכן לא רק שמותר להכין תרופות בשבת, אלא אף מצוה לעשות הכל מה שחוץ מסבת הסכנה בכדי להציל נפש מישראל.

6) צריך ליתור מאסור זה, כשמכינים מאכל לבהמות או לתרנגולות בשבת.

מנוחה שלמה

(סה) אסור לטחון (למעך) לחם נוקשה. ובזה אפשר להקל כפי ס"י שכ"א ס"ב. וכמו כן אסור לחתוך ירקות או פירות דק דק רק מעט עבה וסמוך לסעודה. אבל בשר וביצה מותר לחתוך דק דק לצורך אותו היום. שחיקת פירות כגון בננה וכר אסורה אף סמוך לסעודה ומותרת רק על ידי שנוי, דהיינו בידית המזלג.

מנוחה נכונה

מ

הסדר בשבת מכינים את החרוסת בערב שבת, או שיתנו (ס)
מקדם את היין לתוך הכלי.

יא. אפי', בשול, צרי' ומגון שגדר אותן
המלאכות הוא פעולה המשנה, באמצעות חום מוגבר
(שלהבת עץ, גחלת, גז, חשמל, וכיו"ב) חמרים ודברים
מאיכותם הקודמת למצב מבוקש.

(הרבה אנשים טועים וסוברים, שאסור בשול בשבת קשור
באסור הבערת אש, ושכל אסור הבשול בשבת נובע מן אסור
ההבערה. וטעות גדולה היא בידם! אסור בשול כשהוא לעצמו אינו
קשור לאסור הבערה שעליו ידובר בסעיף ל"ו, אף שיש ביניהם
נקודות מגע כמו שנראה להלן. אסור להדליק אש אפילו שלא
לצורך בשול, כשם שאסור לבשל באמצעות חום אפילו אם האש
הוכנה מערב שבת).

מלאכה זו כוללת: כל מיני אפיה, (סז) בשול, צליה, טגון, הן

מנוחה שלמה

(סו) מקדם את היין לתוך הכלי, וצריך ליוהר כשעושים בשבת
סלט ביצים עם שמן לשים את השמן מקדם בצלחת ריקה ולשים לתוכו
כן כל מיני אבקות הנמסות במים אסור לעשות בלילה עבה (חיי"א
את הביצים המרוסקות) (ביצים מותר לרסק כדרכם אם אין בהם שמן)
עם בצל חתוך בחתיכות מעט גדולות ולערב כל זה לאט לא בכח. כמו
כלל ס"ט סעיף י"א) ואף בבליילה רכה ישנה ממה שעושה בחול שאם
נותן מקדם המים יתן מקדם האבקה (ס"י שכ"א ס"ד) ולעשות לתינוק
אבקת חלב אם אי אפשר לשנות וגם אי אפשר לעשות בלילה רכה מותר
לעשות מעט מעט אף כדרכו. אך צריך ליוהר שלא יערה חמין מכלי
ראשון על האבקה.

(סז) בישול. יש להבחין בין כמה סוגי חום לענין בישול בשבת.
א) כלי ראשון העומד על האש או אפילו לאחר שהורד מהאש ועדיין
היד סולדת בו. גם קילוח העירוני מכלי כזה לכלי אחר נחשב ככלי
ראשון בשעת קילוחו. ב) כלי שני. מאכל ומשקה שהוצאו מכלי ראשון
וניתנו בכלי אחר ועדיין היד סולדת בהם זה נקרא כלי שני. לדעת הרבה
פוסקים הרי דבר מאכל שהוא גושי נחשב ככלי ראשון כל זמן שהיד

מא

מנוחה נכונה

על האש ממש הן בתנור שהוסק (כגון תפוחי-טגון), אסור לשים דברים שקלים להתבשל, כמו תבלין, (סח) בתוך משקים רותחים, או להיפך: לערות (ליצוק) את הרותחים על דברים כאלה כגון קפה טחון⁽⁷⁾, קאקאו (סט) וכיוצא בהם. כן אסור לערות חלב קר לכוס קפה רותחין⁽⁸⁾, ואסור לבחוש מאכלים רותחים בכף המבשלים:

-
- (7) גם על תמצית תה וקפה מותר לערות מים רותחים רק בשעה שהתמצית חמה [והרבה מתירין בפושרת].
- (8) * והרבה מתירים.

מנוחה שלמה

סולדת בו אפילו הועבר לכמה כלים. ג) כלי שלישי נקרא מה שהועבר מכלי שני לכלי אחר ועדיין היד סולדת בו. חמור מהכל הוא כלי ראשון ששייכים בו דיני בשול בכל האופנים וקל ממנו דין כלי שני שרק דברים קלי הבישול מתבשלים בו. כמו כן כלל בדינו אין בישול אחר בישול כלומר דבר שנתבשל כל צורכו אין על בישולו השני אחר כך חיוב ואפילו נצטנן כבר מבישולו הראשון. לדעת הרבה פוסקים לא נאמרה קולא זו אלא בדבר יבש ולדעת הרבה פוסקים אף בדבר לח כמרק וכיוצא. אף לדעת הפוסקים המקילים בזה יש שינוי כל שהוא מיבש ללח. ביבש הדבר מותר אף בנצטנן כולו ובלח כשעודנו פושר (וכל זה אם לא פוגעים בדינים של שהיה וחזרה שיבוארו לקמן). ואף שאין בשול אחר בשול יש לדעת הרבה פוסקים בשול אחר אפיה או אפיה אחר בישול בין ביבש ובין בלח.

(סח) בתוך משקים רותחים. ומלח וזמן פירורי פת ומצה וכדומה צריך להחמיר מלשים גם בכלי שני (הוא כלי שנתן בתוכו מרק חם מהסיר) כל זמן שהיד סולדת בו. וכמו כן יש עוד דברים רבים קלי הבישול שאסור לתתם אף בכלי שני. דבר גוש רותח המונח בצלחת דינו ככלי ראשון כל זמן שרותח.

(סט) וכיוצא בהם. וק"ו על עלי טה שלא נתבשלו. אבל מותר (וכן יש לנהוג) להכין תמצית טה קפה או קאקאו מערב שבת ולתתם בשבת בתוך כוס מים חמין שהוא כלי שני. ומי שנותן אבקת נס קפה בכלי שני אין למחות בידו. (וזה דוקא בנס קפה מכיון שכבר התבשל בבית החרושת).

מב מנוחה נכונה

להתיך ע"י חום חמרים מוצקים (כמו חמאה, שומן, מתכת, שעה וכיו"ב). אין לשים עצים לתוך תנור כדי שיתיבשו; אסור לחלוט ברותחין מאכלים רכים, (כגון פירות מיובשים, צמק, שמורים, בשר כבוש במלח או בשר מעושן, דגים מלוחים או דגים מעושנים וכיו"ב)⁹.

אחרי כל האמור למעלה, אפשר, שיגיעו לידי שאלה: האם עלינו לאכול בשבת רק מאכלים קרים בלבד? אולם אין הדבר כך! לא רק שאיננו מחויבים לאכול בשבת רק מאכלים קרים, אלא עד כמה שאפשר, (עב) מצוה עלינו להתענג בשבת על מאכלים חמים¹⁰.

9) כשמדיחים כלים, שאכלו מתוכם, (ע) במים רותחים כדי להשתמש בהם עוד באותה השבת — (עא) אין לערות את המים על הכלים, אלא יתנו מקודם את המים לתוך כלי גדול אחר, כגון קערה גדולה, ואח"כ ישימו את הכלים העומדים לנזק לקערה, מטעמים אחרים רצוי גם בימות החול לנהוג כך. [* כוונת הרה"מ זצ"ל בתור מורה הוראה מנוסה, היתה כפי"נ למנוע התהוות שאלות חמורות של תערובת בשר בחלב ע"י עירוי. פ.ב.]

10) בפרק הזה וכן בפרקים אחרים לא שניתי מהמטבע על אף שהדברים לפעמים אינם הולמים את התנאים בא"י, הואיל ואני מקוה, שהספר יהיה נפוץ גם בחו"ל.*

מנוחה שלמה

(ע) במים רותחים כדי להשתמש בהם, וכאן יש להעיר כי אסור להשתמש בשבת במים חמים היוצאים מהדוד החשמלי (אף שהוא אינו בפעולה) כי על ידי יציאת המים החמים נכנסים בדוד באותו שיעור מים קרים המתחממים במים החמים שבדוד.

(עא) אין לערות את המים על הכלים, רצוי תמיד לזוהר עד כמה שאפשר שהכלים והכוסות שניתנים בהם מאכלים ומשקאות חמים מכלי ראשון יהיו עד כמה שאפשר יבישים ונגובים מכל לחלוחית, אמנם אין להקפיד בזה לאחרים כל כך.

(עב) מצוה עלינו להתענג בשבת על מאכלים חמים, כאן מקום להעיר על כך שבזמן האחרון התרבו כאלה הסולדים מאכילת חמין

מג

מנוחה נכונה

כיצד נוכל, איפוא, להכין מאכלים חמים לשבת? עלינו להתחשב בשני קשיים:

היות ואסור להדליק אש בשבת, מאין לנו אש בוערת?
אם כי עומדת אש לרשותנו, הלא אסור להשתמש בה לצרכי בשול כמ"ש לעיל.

(עג) ובכן סדור חמין בשבת כיצד?
התשובה שבידינו להתגבר על שני הקשיים האמורים:
קיימת אפשרות להשתמש באש:
(א). בימות החורף בשעה שהתנור מוסק מסבת הקור (עיין סעיף ל"ו להלן שבו מדבר על "הבערה") (חמום).

מנוחה שלמה

בשבת מטעם שלדעתם זה מזיק לדרכי העיכול ולבריאות והשתרש דבר זה אפילו אצל אנ"ש הנקראים חרדים במלא מובן המלה. ואין הם מרגישים כלל שדעות כאלו של ערעור ופקפוק על מנהגי ישראל מדור דור יכולים לגרום ח"ו לחורבן והריסת התורה והדת והרי הרמ"א בס"ז רנ"ז ס"ח פוסק דמצוה להטמין לשבת כדי שיאכל חמין בשבת כי זהו מכבוד ועונג שבת וכל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת חיישינן שמא אפיקורוס הוא. עד כאן. (וידוע שהצדוקים ר"ל גילו פנים בתורה שלא כהלכה בבאור הפסוק לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת), ובודאי שאם היה דבר זה מזיק לבריאות לא היו קדמונינו קובעים את זה למצוה וקוראים על זה עונג שבת כי דרכיה דרכי נועם. ואף שהם אומרים שענין החמין הם יוצאין בטה וכדומה זה רק מועיל שלא יראה כאוסר אכילת חמין בשבת (מטעמי הצדוקים) ושלא יקרא אפיקורוס אבל ענין עונג שבת שיש באכילת החמין לא קיים. גם יש כאלה שאוכלים בשבת קר מכיון שמפחדים משריפות וכדומה, וגם טענות אלה בשוא יסודן ואין להאריך.

(עג) ובכן סדור חמין בשבת כיצד. דברי המחבר וצ"ל בזה הולמים עפ"י רוב את התנאים שהיו שוררים בחו"ל. אולם בזמנינו בארצנו הק' גשתנו הנסיבות, ונבאר הענין כפי התנאים השוררים כיום. יש לציין כי במיוחד בדינים אלו של שהיה הטמנה רבים הניגודים בין הספרדים (הפוסקים כהב"י) לאשכנזים (הפוסקים כהרמ"א) יותר מאשר בשאר דיני

מנוחה נכונה

מד

(ב). בשעה שמסדרים את מכשירי הבשול מע"ש בדרך כזו, שהמכשיר ישמור על חום המאכל עד עצם יום השבת מבלי שיכולים בשום אופן להשפיע על השלהבת, להגדילה לשם הגברת החם או להקטינה לשם המעטת החם (הטמנת חמין). אשר נוגע לאמור בסעיף א', שאפשר בחורף להשתמש בתנור שהוסק לשם חמום הדירה הרי יש להקפיד על התנאים הבאים:

1. לא יהודי צריך לשים את המאכל (פרט למים) בתנור.
2. צריך לשים את המאכל בתנור לפני ההסקה.
3. אסור לבחוש, או להוסיף מים או דברים אחרים למאכל בשעה שהוא בתנור.
4. אין לחמם אלא מאכלים שכבר נתבשלו לפני שבת כל צרכם.

מנוחה שלמה

השבת. נקטנו בזה כפי האשכנזים (הפוסקים כהר"מ א) בהסתמך על האמור בספר ארץ חיים (מנהגי אר"י) בסי' רנ"ג ס"א דבדינים אלו נהגו גם הספרדים כהאשכנזים, למרות פסקי הב"י בענינים אלו. במציאות שבארצנו יש להבחין בדרך כלל שישנם שלשה חילוקים לענין הדין.

(א) פתילית נפט מכל הסוגים, פרימוס, כיריים של גז וחשמל בין שהאש מכוסה עם אוזבסט, חתיכת פח וכדומה בכל דבר שאין לו חלל ושוליים לגובה, ובין שהאש גלויה לגמרי.

(ב) כנ"ל, אלא שעל מקום האש עומד סיר או מחבת ריק בין מכוסה ובין שאינו מכוסה וכמו כן קופסא וכ"י שיש לה שוליים, וכל המדובר כאן הוא לתת את הקדירה על גבי שוליים של קדירה התחתונה אבל בתוך השוליים הרי זה ממש כחלוקה א'. ובכלל זה נכנסת גם פלטה חשמלית המיוחדת לשהיית מאכלי שבת שאין בה מציאות של שגוי וויסות החום. גם בשבת גופא מותר לכסות פתיליה וכ"י עם סיר ריק.

(ג) כנ"ל, אלא שעל מקום האש עומד סיר מלא אוכל או משקה. כל סוגי תנורים תנורי אפיה או תנורי חמין העשויים מפח בין שהאש תחתיהם או מן הצד הרי דינם כבחלוקה א', ואם הם מחולקים לקומות הרי מקום קומה השניה דינה כבחלוקה ב'. ודוקא שהאש והחום הוא מתחת ולא מן הצדדים ובתנאי שקרקע קומה א' הסמוך לאש מכוסה

מה

מנוחה נכונה

בשעה שמדקדקים בכל אותם התנאים האמורים, הרי מותר ה"חמום". אולם מפי הנסיון אנו יודעים שלמרות זאת עוברים אנשים בקשר עם ה"חמום" על כמה עברות חמורות של חלול שבת. רבים נוהגים, בכדי שהריח הנודף מן התבשיל לא יעלה לנחיריהם — להסיק דוקא חדרים מרוחקים מחדר האוכל, חדרי אורחים, חדרי־מחסן שאין מסיקים אותם בימות החול והרי גם בשבת לא היו מסיקים אותם מסבת הקור לולא הצורך בחמום התבשילים. ויש נוהגים שמסיקים את התנור, אפילו כשבחוץ אין קור כזה שיצדיק אותה הסקה, בכל זאת מסיקים מתוך כוונה מסותרת של "חמום" המאכלים ועל מעשים כגון אלה נאמר: "וראת מאלקיד" — הוא הבוחן כליות ולב יודע מחשבות האדם

מנוחה שלמה

בלי שום חורים. אם בקומה א' עומד סיר מלא הרי קומה ב' נחשבת בחלוקה ג'.

תחילת 'שהייה'. מותר לתת בערב שבת תבשיל או מים שבושלו כשליש בישולם, או שניתן בהם עצם בלתי מבושלת לגמרי, על א' וכ"ש על ב' ועל ג' בין לצורך הלילה או לצורך מחר. אבל בשבת סותר לתת לכתחלה רק על ג' ולקמן יתבאר מה מותר לתת בשבת על ג' ולהחזיר על ב'.

חזרה. נטל את הסיר מעל א' אסור להחזירו בשום אופן על א' אף שהסיר עדיין בידו ודעתו להחזיר, אבל מותר להעבירו לב' וכ"ש לא' אף שהניח את הסיר מידו ושמו על גבי קרקע ואף שהעבירו מכלי זה לכלי אחר ובתנאי שבשעה שהסירו מא' עדיין בער שם אש במידה שהיד סולדת בו אף שאחר נטילתו מא' כבתה האש שם. אבל אם בשעה שנטל כבר היתה האש בא' כ"כ קטנה עד שלא היתה היד סולדת בו, אסור להעבירו לב' ומותר להעבירו לג'.

נטל הסיר מעל ב' אסור להעבירו לא' בשום אופן ומותר להחזירו לב', בין זה ובין אחר, אף שהניחו ע"ג קרקע והעבירו לסיר אחר ובלבד שכשנטל בערה עדיין אש במידה שהיד סולדת בו. — ומותר להעבירו לג' אף שלפני נטילתו כבתה האש.

נטל הסיר מעל ג' מותר להחזירו לג' זה או אחר בכל אופן שהוא ואסור להחזירו לב' וכל שכן לא' בכל אופן שהוא.

מנוחה נכונה

מ

ודן את כל אחד לפי הכוונה האמתית. אם אי אפשר לשמור על התנאים הנ"ל — הרי מחויבים גם בחורף להטמין את התבשילים בתנור בערב שבת. בשום פנים אין היתר לחמם את המאכלים במטבח. אף כשהמטבח מיועד למקום שהייה בשביל המשרתת! אשר נוגע לאמור בסעיף ב', הרי יש לשמור בשעת הטמנת „חמין“ על התנאים הבאים:

1. תנור החמין¹¹ צריך להיות מסודר כך, כמו שנזכר למעלה, שלא יוכלו בשבת, בשום פנים, לנגוע באש, ולבוא, גם לא מתוך הסח הדעת, לידי הגברת האש או לידי החלשתה¹². בתנורי גז יש לשים לב שלא להשתמש בתנורים המכוונים באמצעות ברז אלא בתנורים המכוונים באמצעות מפתחות הנתנים

11) תנור החמין העתיק, כמו שפוגשים אותו עוד בכמה קהלות ובעיירות, הוא תנור־אופים שאפשר לטות אותו בטיט. וכאן יש להזהר, שלא לפתוח אותו בשבת אלא ע"י לא יהודי; ובמקום שאין עירוב, ישא את החמין הביתה רק לא יהודים בפקוח יהודי.

12) יוצא מן הכלל סעודת ליל שבת, שמותר להשאיר את המאכל על הכירה אף שהאש עודה בוערת, בתנאי ששמו עצים במדה מספקת כדי החזקת חום המאכל עד שעת הסעודה.

מנוחה שלמה

סיר שעומד על א' או על ב' מן הצד שלא כנגד שפיתת האש (להוציא מן הכלל הנה אם עומד בחלל תנור) אם רובו על מקום האש מותר להזיזו כולו למקום האש ואם רק מיעוטו על מקום האש אסור להזיזו למקום האש. בקשר לב' הדבר אסור רק אם ניתן לכתחלה מער"ש על מקום זה, ולא במקרה שמותר להחזיר. אסור לתת בשבת לכתחלה על ב' אף במקום שאינו נגד האש ממש אם עדיין היד סולדת שם. סיר שמעמידים בער"ש על א' כדי להסירו בשבת צריך לתת תחתיו אובסט או חתיכת פח כדי שלא תוגדל האש בשעת ההסרה ואם שכחו לתת מותר להסיר בכל אופן.

כל שאסור לתתו עם סיר אסור לתתו בלי סיר וכל שמותר לתתו עם סיר מותר אף בלי סיר כגון על ג' מותר לשים דבר מאכל אף בלי סיר ועל ב' (לא בתוכו) דבר מאכל שמותר להחזירו וכו'.

מז

מנוחה נכונה

לטלטול ובערב שבת לפני השכבה יסיר את המפתח בכדי שלא יבוא לידי אסור; או ששימו על הברז כסוי הנתן להסגר ויסגור אותו לפני תשכנה.

2. את התבשיל צריך לשים בתנור בערב שבת בעוד יום. בעצם יום השבת, אסור, בשום אופן, לשים מאכלים בתנור ה"הטמנה". למעלה מזו, אף קדרה שהוציאה מן התנור והעמידה באיזה מקום, אסור להחזירה לתנור בשבת. (דין זה נוהג גם ב"חמום"). כיצד יעשה? מי שמוציא בשבת קדרה מן התנור יחזיק אותה בידו, ורק בתנאי זה מותר להחזירה¹³. במקרה שהעמיד את הקדרה באיזה מקום, מותר לכסות אותה בבגד וכיו"ב (אבל לא לעטף בתוכו) כדי שלא תתקרר. בימינו מן הראוי הוא להשתמש

(13) כל זמן שהקדרה עומדת על האש אין לבחוש (להגיס) בה. *

מנוחה שלמה

להחזיר לב' (חוץ מהתנאים שנתבארו לעיל) וכמו כן לתת לג' מותר רק ביבש שנתבשל כל צורכו (ולא רק כמאכל בן דרוסאי) אפי' נצטנן לגמרי או בלה שנתבשל כל צורכו ועדיין פושר קצת מחמימות שהיתה בו מקדם (אמנם לא יועיל לחמם צונן גמור עד כדי היותו פושר) וכל זה אפי' במצטמק ויפה להם. במה דברים אמורים אם המקום הזה חמימותו רבה עד כדי יד סולדת בו שאז אסור לתת אם לא באופנים הנ"ל, אפילו דעתו להסירם לפני הגיע המאכלים לידי שיעור חום כזה.

אמנם ב' וג' שאין חומם עד כדי יד סולדת בו מותר לשים שם הכל כרצונו בין חי ובין מבושל לח ויבש ואז שווה דין הב' לדין הג'. לתת באיזה מקום סמוך לאש וחום שהידס"ב דינו כג' ממש וכ"כ אם אין היד סולדת שם דינו ג"כ כב' וג' באופן כזה.

קדירה שעומדת על א' שאב יסירה לא יוכלו להחזירה והוא אינו רוצה לאכל כעת כל המאכל הנמצא בה מותר להוציא ממנה בכף ואף לחזור ולכסותה במכסה אחר ההוצאה אך אסור להגיס בה. אם אינה מבושלת כל צרכה אסור להגיס בה ולהוציא ממנה בכף בעודה על האש ולכסותה אם היתה מגולה. אבל אם רוצה לאכל כולה או בהיותה עומדת על ב' שאם יסירנה יוכל להחזירה לא יוציא אז בכף בעודה על הכירה. מי שיש לו דוד מים חמים הרי יעשה לו ברז להוצאת המים.

מנוחה נכונה

מח

במכשירי „תרמו“ (בקבוקים או ארגזים מחזיקי חום 24 שעות) לשם מאכלי חמין בשבת. * ומותר לערות אפילו מכלי ראשון לתרמו.

2. מלאכות האסורות מסוג הלבשה (יב-כד).

יב. גזירה וגדרה כל פעולה שיש בה משום עקירת דבר ממקום גדולו הטבעי ושהדבר הנעקר שמש לכסוי חיצוני של גוף האדם או בעלי חיים.

מלאכה זו כוללת: גזית צמר או תלישתו, מריטת נוצות, תלישת שערות או הסרת צפרנים, (עד) הן מן החי והן מן המת. כן אסור להסיר את השערות באמצעים חימיים או ע"י חשמל, להסיר יבלות בידים בסכין או ע"י אמצעי חימי — אסור. תלישת שערות מתוך פרוות וכיו"ב. משום כך אסור להסתרק בשבת משום שאי אפשר שלא יבא לידי תלישת שערות. כיצד יתקן, איפוא, אדם מישראל את שערו בשבת? ישתמש במברשת רכה (עה) המיוחדת לתסרקת שבת.

מנוחה שלמה

אסור להטמין בדבר המוסיף הבל כפי שנתבאר בשו"ע סי' רנ"ו, אפילו מערב שבת. אך בדבר שאינו מוסיף הבל אסור רק בשבת אבל מותר בערב שבת. בגדים נקראים דבר שאינו מוסיף הבל.

סיר העומד על א' או ב' או ג' אסור לכסותו אף מערב שבת בבגדים כי הם מוסיפים הבל מחמת החום שתחתיהם, והרוצה לכסות את הסיר בבגדים צריך לכסותו כולו בסיר יותר גדול ולכסות את הסיר הגדול ההוא. כל דיני הטמנה הם רק במכסה את כל הסיר ולא מקצתו, באופן שהוא מגולה מלמעלה.

(עד) הן מן החי והן מן המת. כשאוכלים בשר עוף שנשארו בו נוצות קטנות אסור לתולשן אף בידו חוץ מאיסור בורר שיש בוזה אלא ישאיר חתיכות עור עם הנוצות.

(עה) המיוחדת לתסרוקת שבת. ואף בה אסור להסתרק בכוח רק בנחת ואסור לעשות בה שביל רק ביד.

מט

מנוחה נכונה

יג. **לְבֹן** (כביסה) וגדרה כל פעולה שעל ידה מסירים חמרים מפריעים (כתמים ולכלוך) מאריג המיוחד להלבשה, או שעל ידי אותה פעולה נוסף לו ברק וצחצוח.

מלאכה זו כוללת: שטיחת אריג מאיזה מין שהוא בחמה לשם לבון, וכן להרביץ עליו מים; שריית לבנים בנוזלים מנקים; שפשוף לבנים או סחיטתם; כן אסור לסחט מפה שנתרטה מכוס משקה שנשפכה; ואסור לזרות מלח על מקומות רטובים כאלה. אסור לגהץ לבנים, לעגלם במעגלה או למתוח אותם; (עו) כן אסור לנקות בגדים במברשת¹⁴, וכן מגבעת קשה וגבוהה (צילינדר), לגהצה במברשת אסור. אין להסיר לכלוך מבגד ע"י שטיפה בנוזל.

כמו כן אסור לקנח מקומות לחים וכיו"ב על גוף האדם או על השלחן בספוג (עז) או בסחבה; לסתום מגופת חבית במטלית; לסחוט את המים משערות שנחלחלו¹⁵; לנגוע בלבנים לחים; (עח) לתלות מלבושים לחים שתיבשו; (עט) לנער את השלג (פ) מבגדים שחורים ודברים כיוצא בהם.

על פי פסקי חזון איש

אסור להתרחץ בים. וכן אסור להתקלח כל גופו אפילו במים קרים ומותר רק להתקלח פניו ידיו ורגליו.

(14) בשעת הדחק מותר ע"י נכרי.

(15) עיין בסעיף ל"ח, מטעם זה כמה גדולים אסרו לרחוץ כל הגוף אפילו במים קרים.*

מנוחה שלמה

(עו) כן אסור לנקות בגדים במברשת, בגדים חדשים שחורים אסור לנקות אפילו בידו.
(עז) או בסחבה, אולם בסמרטוט יבש המיוחד לכך, מותר לנגב, ובלבד שיוהר שלא יסחוט.
(עח) לתלות מלבושים לחים, אף מזיעה בלבד.
(עט) לנער את השלג, כמו כן טל וגשמים.
(פ) מבגדים שחורים, גשם אסור אף לא מבגדים שחורים.

מנוחה נכונה

נ

יד. נפּוֹץ וגדרו הוא כל פעולה שבה הופכים חמרים סבוכים או מוצקים לחוטים.

מלאכה זו כוללת: סריקת צמר גלמי; נפוץ גבעולי הפשתן; נפוץ קלפת עץ או סיבים וכיו"ב. כן אסור לגולל אותם הדברים לפקעת, או להתיר פקעת של חוטי תפירה שנסתבכו; כן אסור לגולל חוטים או חוטי צמר בפקעת. כמו כן אסור לחבט בני מעים של חיות או בהמות בכדי לעשותם למיתרים וכיו"ב.

טו. צביעה גדרה שנוי צבעו (הטבעי או המלאכותי) של חפץ ע"י משיחת צבע קיים אחר עליו.

מלאכה זו כוללת: משיחה בצבע, לכה, לטוח בטיח ובדברים כיוצא בהם על קירות (עיין גם ל"ד) העשויים מאבן, לבנים, בטון או עץ או להשתמש בכל אותם חמרי-צביעה לשם שנוי צבעו של איזה אריג. כן אסור לטבול דברים העשויים לקלוט צבע ביורה של צבע בכדי לצבעם; אסור להמס צבעים מוצקים במים או בנוזלים אחרים; אסור לעשות בשבת תמיסות חימיות הגורמות לתגובות צבעים; אין עושים בדיקות של תגובות צבעים בנסיונות רפואיים; אסור לפית בפיהון (טוש); * אין לפתח תמונות-צלום; אסור להשתמש בכחל או באבקה צבעונית שמנה (עיין גם סעיף ל"ב). אסור להוסיף חמרים מצבעים אחרים (כגון כרכום) למאכלים (לשם סחורה, אולם לאכול תיכף מותר). אין להשתמש במפית¹⁶ לבנה לשם קנות הפה או הידים המלוכלכות ממיץ פירות (תותים וכיו"ב) למיניו השונים; (פא) לחבוש פצעים שותתים דם במטפחת כיס ובדבר כיוצא בה (ואין לעשות זאת גם מטעמים היגייניים).

(16) גם בחול אסור משום איסור „בל תשחית“.

מנוחה שלמה

(פא) לחבוש פצעים וכו'. אם אין לו דבר אחר מותר. וכמו כן אסור לאשה לצבוע צפרניה וגם את השפתיים. ולשים פודר על הפנים מותר רק אם אין צבע תחתיו על הפנים אף מאתמול.

מנוחה נכונה נא

טז. **טוֹיִיָּה** וגדרה עשיית חוטים מחמרים גלמיים
ע"י משיכה, מתיחה או ע"י סבוב וגלילה.

מלאכה זו כוללת: עשיית פלוסין, לבד (לבד-משי ולבד-
צמר), עשיית חבלים; שזירת חוטים שנפרדו (כגון ציצית).

יז. **עשיית נירין** והיא לשים (להעביר) חוטי
השתי בכסא האורגים בכובד העליון ובכובד התחתון של
הנול.

יח. **הסכת המסכה** והיא מתיחת החוטים
כדרך האורגים.

יט. **אריגה** והיא העברת נפש המסכת עם חוט
הערב דרך חוטי השתי.

שלשת סוגי מלאכה אלה מקיפים את המקצוע של עשיית
האריגים בשלמותו. החל מן סדור החוטים בנולים וסיים באריג
המעובד העוזב את בית המלאכה. אף שתכלית הטכניקה של
האריגה ומתותה נשארו קימות ועומדות, הרי נשתנתה הצורה
והאופן של אותה הטכניקה במשך אלפי השנים שעוסקים
במלאכה זו. וגם היום טכניקה זו בכל פעם פושטת צורה ולובשת
צורה חדשה. משום כך לא נרבה בפרטים הנוגעים למלאכה זו
ונאמר בקצרה שגם כל פרטי העבודות הקשורים בטכניקה של
אריגה אסורים בשבת.

בכלל אותה מלאכה: (פב) קליעת שערות לשם עשיית
צמה (ע"י בל"ד); סריגת פוזמקאות, גרבים או תקונים; עבודות
רקמה למיניה; קליעת ענפי ערבות, זרים, חוטי ברזל (תיל) וכיר"ב.

פב

מנוחה שלמה

(פב) קליעת שערות לשם עשיית צמה, יש להבחין בין
קליעה, האסורה, לעשיית צמה בדרך קבוצ שערות בעלמא שלא נוכל
לאסור אם הקיבוץ נעשה ביד ולא בכלי.

מנוחה נכונה

נב

כ. פציעה וגדרה כל פעולה שעל ידה מפרקים דבר ארוג לחוטים.

מלאכה זו כוללת: הפרדת (פרימת) ארג לחוטיו; הוצאת חוטי משי של רקמה משכבת הארג, הוצאת חוטי אחי מבגד תפור (עיין גם להלן ל"ח); תלישת חתיכות צמר גפן (מוך) ממקום חבורו¹⁷; התרת חוטים שזורים.

כא. קשירה וגדרה חבור שתי קצוות של חבל, חוט, משיחה וכיו"ב ע"י קשר קיים (למעלה מיום אחד), ושיהא מהודק כל כך שאין להתירו אלא ע"י זריזות טכנית מיוחדת של אומן.

כב. התרה וגדרה להתיר ולפתוח קשר שכנ"ל.

בכלל אותן שתי המלאכות: קשירת קשר כפול (כלומר שקשרו שני קצוות פעמים. קשר על קשר) (פג) והתרתו; קשירת או התרת שני או רצועות המקשרות שני חלקי־דבר, (כגון של נעל או שרוול) וכיו"ב; כן אסור לעשות קשר בקצה החוט לשם תפירה וכיו"ב.

לעומת זה (פד) מותר לקשור עניבה ולהתירה; כן מותר להתיר מטלית וכיו"ב מפי הבקבוק, מותר להתיר חבלים הכרוכים מסביב למאכלים (כגון בשר אומצה מעיים וכיו"ב) — אם רוצים תיכף לשתות או לאכול את המשקאות או המאכלים. אם איזה קשר של בגד קשור מהודק כל כך, עד שאין

17 כל רופא או העשוי להיזקק לצמר גפן בשבת יכין לו מע"ש מלאי של מוך תלוש, לעת יצטרך לזה בשבת. *

מנוחה שלמה

(פג) והתרתו. קשר כפול מותר להתיר במקום צער או צורך מצוה כגון שנקשר הס"ת.
(פד) מותר לקשור עניבה ולהתירה. ואף בעניבה שע"ג קשר אם הוא לצורך היום.

נג

מנוחה נכונה

להתיר את הקשר, אלא ע"י טרחה יתירה — אם א"א להיעזר ע"י נכרי (פה) מוטב לקרוע את הקשר מאשר לטרח בו הרבה.

כג. תפירה וגדרה לחבר שני אריגים, בדים או חומרים אחרים, בין אם שני הדברים העומדים להיות מחוברים הם שוים או שהם שונים — לחבר אותם, בדבר העשוי לכך, ליחידה אחת.

כד. קריעה וגדרה הפרדה של חבור הנ"ל.

בכלל אותן שתי המלאכות: האסור לתפור או לקרוע שתי תפירות¹⁸ והוא שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שתעמוד התפירה¹⁹, אבל אם תפר יותר משתי תפירות חייב, אף על פי שלא קשר את ראשי החוטים (פו) (* שהרי התפירה מתקיימת). כן אסור להדביק ניירות וכיו"ב בדבק; אסור לחתוך דפי ספר חדש; אסור להעביר שעות על חוטי תפירה; אין להעביר חוט או משיחה דרך נקבים שבשולי הבגד; אין למתוח ולהדק חוטי תפירה של כיס וכיו"ב; אין לחבר ספרים, עתונים, מסמכי ניר וכיו"ב בתיל (חוטי ברזל) (השוה גם להלן ל"ח). אסור להפריד כבסים (פז)

18) תפירה במובן המצומצם גדרה להעביר מחט וחוט דרך אריג ולהתזרים במקום אחר; כן קוראים לתפירה את אורך החוט בין שני הנקבים האלה.

19) מובן מאליו שבקשירה יש משום אסור נוסף (עיי' למעלה כ"א).

מנוחה שלמה

(פה) מוטב לקרוע את הקשר. וזה דוקא בקשר שמצד הדין מותר להתירו.

(פו) שהרי התפירה. לחבר ע"י מחט צדדי המלבושים מותר אם מעביר את המחט רק פעמיים וזה נקרא שתי תכיפות.
(פז) שנדבקו זה לזה. מותר להפריד דפי ספר שנדבקו זה לזה שלא במתכוין על ידי הכורך ולפי"ז גם בכבסים שנדבקו זה לזה אפשר להקל.

מנוחה נכונה

נד

שנדבקו זה לזה על ידי כביסה או גהוץ; (פח) אין לקרע נייר לשום תכלית²⁰; (פט) אין לקרוע עלים או פרחים אף שכבר אינם מחוברים בקרקע²¹).

3. מלאכות האסורות מסוג כתיבה (כה-לג).

כה. צידה וגדרה כל פעולה הבאה לצמצם את חופש התנועה של חיות ועופות כאלה הניצודים — עד כדי שיהיו מסורים ברשות האדם.

מלאכה זו כוללת: ציד חיות, אפילו שקצים ורמשים או כנים, הן ביד, במכמורת, מלכודת, פח וכיו"ב; כן אסור להבריח חיות למקומות שקל לצוד אותן; אסור לשסות כלבים או ציד; אין לסגור חלון חדר לשם מניעת הבריחה של צפרים פרפרים וכיו"ב שנלכדו; אסור להעמיד מלכודת לעכברים או להשתמש במכשירי ציד אחרים לשם תפיסת בעלי חי.

לעומת זה (ז) מותר לסגור את הדלת בפני בהמות וחיות ביתיות; כן מותר לכפות כלי או שמיכה על נחשים ועקרבים בכדי להנצל מהיוקם.

על פי פסקי חזון איש

הנכנס ללול או לרפת שנמצאים בו עופות או בהמות, שיש בהם חשש צידה, יזהר, שכשפותח הדלת, ימלא תיכף בגופו את

(20) אולם מותר לקרוע המעטפה שעל מאכלים [כגון: שוקולדה]

בתנאי שאין קורעים אותיות הכתב שעל הנייר. *

(21) מאותו טעם תקנו חכמינו את הלוח העברי באופן כזה שאף

פעם לא תחול הושענא רבה, שבה חובטים ערבות, להיות ביום שבת.

מנוחה שלמה

(פח) אין לקרוע נייר. כמו כן אסור לקרוע נייר לקינוח בבית

הכסא.

(פט) אין לקרוע פרחים. אבל בפרחים המריחים כדי להריח

בהם מותר לקרועם מהתלוש.

(ז) מותר לסגור. אולם גם בחיה ועוף שברשותו יש מחמירים

שלא לצודן.

מנוחה נכונה

חלל הפתח הפתוח, כדי שלא יעבור בעת סגירת הדלת על אסור צידה.

תרנגולות שיש בה פצע, והתרנגולות האחרות מנקרות בה, ויש חשש שימיתוה, מותר לצודה [ודוקא תרנגולות החזרות ללול בלילה], אם היא במקום גדור, ולשפוך עליה הנוזל שרגילים לשפוך על המכה, אך יזהר שלא יבא לידי אסור מריחה. ואם אפשר לעשות ע"י גוי, אסור לעשות ע"י יהודי, וכן אם אפשר לחכות עד מר"ש אסור לעשותו בשבת.

כו. שְׁחִיטָה וגדרה כל פעולה העשויה לקצר המשך (התמדת) החיים של איזה בעל חי.

מלאכה זו כוללת: נטילת נשמה, באיזו צורה שהיא. הן באדם והן מחיה²²). אסור לשלות דג מן המים, או לשפוך את המים מהכלי שבו נמצא דג; כן אסור לעשות חבורה, (פצע) אף כשהדם אינו שותת ממנה (*אלא הוא נצרר בלבד); אין מקיזים דם בשבת; אין שמים עלוקה וכיו"ב. (צא) אסור בשבת למצוץ דם מפצע או מבושר החניכיים.

על פי פסקי חזון איש

אסור לרסס פליט או שאר נוזל חריף הגורם להתעלפות זבובים, אף שהחלון פתוח. ובשביל חולה — אף שאין בו סכנה — או תינוק מותר לרסס, אם החלון או הדלת פתוחה, שדרכם להמלט טרם יתעלפו.

22) אבל הורגים בשבת כלב שוטה העלול לסכן חיי האנשים וכן ממיתים שאר חיות מזיקות, כגון נחשים וכו' צא בהם, אם מאיימות עליו.

מנוחה שלמה

(צא) אסור בשבת למצוץ דם. אסור גם להכות בעל חי מכה חזקה שייצרר הדם. כן אסור לשים משהו שחורה על פצע לשם הוצאת המוגלה. מותר (במקום היתר רפואה) לעשות זריקה לבן אדם כי אין הוצאת הדם בשעת הזריקה מוכרחת ואף אם בא דם נקרא זה דבר שאינו מתכוין.

מנוחה נכונה

נר

כז. **הפשיטה** וגדרה כל פעולה שיש בה משום הסרת העור העליון של איזה בעל חי מן הבשר שמתחתיו.

בכלל אותה מלאכה: הפשטת עור אוחים.

כח. **העברה ומליחה** וגדרן כל פעולה פסיקלית או חימית שעל ידה מתקינים חמרים גלמיים לשמוש האדם אם ע"י עדון או ע"י שימור שיעמדו זמן רב.

בכלל אלו כל הפעולות הקשורות בעבוד העור עד גמרן שיהא ראוי לשמוש האדם. אסור למשוח מגפים בשמן דגים; אסור למלוח או לכבוש דגים, בשר וכיו"ב בכדי לשמרם, (צב) אבל לאכלם באותה סעודה מותר²³. כן אסור למלוח בשר, לשרותו, או לתלותו בכדי שיתרכך.

כט. **מחיקה** (מל' הממחק) (של עור) וגדרה פעולת שחיקה (שפשוף) שעל ידה מחלקים או מסלקים חמרים צפופים (מוצקים)²⁴.

מלאכה זו כוללת: משיחת שער הראש או הזקן במשחה ריחנית; מריחת (צג) משחה על מטלית (לשם תחבושת);

23) צננו, קשואים וכיו"ב אסור לשפוך עליהם הרבה מלח, אפילו לצורך אותה סעודה. כיצד יעשה? יטבול אותם במלח או שיבוזק עליהם מלח חתיכה אחר חתיכה.

24) אולם אין מחיקה במאכלים שאפשר לאכלם בלא זה, לכן מותר למרוח מאכלים בשבת (כגון חמאה על לחם).

מנוחה שלמה

(צב) אבל לאוכלם באותה סעודה מותר. כמו כן ירקות וסלט אסור למלוחם אף לאותה סעודה אלא מטבל במלח ואוכל אולם אם תיכף לאחר המליחה ישפוך עליהם שמן או חומץ הרי זה מותר. (צג) משחה על מטלית, או על הגוף.

נז

מנוחה נכונה

נקוי סכינים כפות ומזלגות באבקה או במשחת נקוי (או באיזון מכונה שהיא); אסור לצחצח נעלים במשחה²⁵). אין לשפשף סוליות הנעלים במגרדת ברזל העומדת לפני הדלת לשם הרחקת הלכלוך (אולם במחצלת קש מותר); יש לאסור על הילדים שישחקו בשבת בשערה, דבק־זכוכית, טיט. כן אסור להתרחץ (צד) בסבון מוצק ואסור לסתום פי צלוחית בחומר רך.

ל. שַׁרְטוֹן וגדרו פעולה שיש בה משום עשיית סמנים על איזה גוף שהוא, בין סמנים נותני כיוון בין מגבילים.

מלאכה זו כוללת: כל מיני עשיית קוים על איזה חומר שהוא (בסרגל) הן בצבעים הן בחד סכין. כן אסור להחליק על הקרח (בנעלי גלישה מברזל).

לא. חֲתוֹךְ (עור) וגדר אותה מלאכה — כל פעולה שעל ידה מכינים — אם על ידי תלישה ועקירה או ע"י מכשיר חותך, — מכינים דבר (פרט למאכלים) לשמוש האדם לפי מדה ודוגמה המבוקשת.

מלאכה זו כוללת: חתוך אריגים, מאיזה מין שהוא וגזירתם לפי מדה וגודל דרוש; חתוך פיית סיגרה²⁶; חדוד קיסמין בכדי לחצוץ בהם את השנים; או חדוד פקק ודברים כיוצא בו; אסור לחתוך ולהוציא קטעים מן העתונים; אסור לחדד עפרונות או לתקן קולמוס.

25) נעלים שצחצחו בשבת אין לנעול אותם כל אותו יום אפילו אם צחצחו הנכרי שלא מדעת היהודי.
26) אסור, אפוא, לעשות זאת גם ביום טוב.

מנוחה שלמה

(צד) בסבון מוצק, אבל הרבה מתירין בסבון נוזל או „אמה“ בין אדם ובין כלים.

מנוחה נכונה

נח

לב. כתיבה וגדרה רשימת קוים או צורות בצבעים קימים על מצע ובסיס שהנרשם עליו מתקיים ושצורות אלו נחשבות בין בני אדם כסמנים ידועים.

לג. מחיקה וגדרה לאבד כתב שהגדרוהו למעלה.

בכלל אותן המלאכות: כל כתיבה, שרטוט (רשום), ציור (אפילו ביד שמאל) של אותיות, מספרים, תמונות או סמלים — בין שמשתמשים בדיה, או בחמרי כתיבה ורשום אחרים, ניר, קלף, עץ וכיו"ב. כן אסור לשים כתובת קעקע בבשר; לכתוב על הלוגות מכוסים במשקע אדים או קרח. אסור לחרט בצפורן על השולים בדפי הספר לשם סמן; לרקם אותיות או צורות; אסור לתלות או להדביק אותיות מתכת או ציורים; להתיך אותיות או צורות עופרת; אסור לטבוע חתימה בשערה, בלכה ובחמר כיוצא בו. לצלם, לגזור תמונות צליליות (סלואטות) (עיי' גם ל"א); אסור להדפיס; לאחוז ביד ילד קטן ולהדריכה בכתיבה; אסור לחקוק אותיות באבנים; לצייר צורות בחול; לסמן ארגונים, למחוק או להרוס אותיות מאיזו צורה שהיא (בכלל זה גם אותיות על עוגה אם נעשו מצפוי סכר שאינו מגוף העוגה); אסור להסיר הלכה שאותיות טבועות בה מעל פי בקבוק²⁷ לקנח דבר מה רטוב בניר שיש עליו אותיות; אסור למחק אותיות בסכין, (במוחק) או בנוזלים כימיים המחקים את הכתב.

אסור גם לעשות כל פעולה ומעשה העלולים להביא את האדם לידי רשום²⁸, לכן אסור לדבר בשבת בעניני משא ומתן, אסור למדוד אריגים, בדים וכיו"ב, לשקול דברים; לעשות פדיון הבן (ולמסור לכהן שוה כסף, כלומ" חפצים בני ערך מסוים); אין מסדרים קדושי, נשואין או גיטין בשבת; אין עושין שום מעשה בית דין בשבת. אסור לשחק בקוביא בשבת (הן לשם משחק בלבד והן לשם זכיה בכסף), או במשחק חברים מאיזה

²⁷ לשים לב, להכין יין לקדוש, דצריך לפי"ו להסיר את הלכה

המכוסה אותיות מעל פי הבקבוק בע"ש.*

²⁸ עיין בפרק עובדין דחול.

נט

מנוחה נכונה

מין שהוא, בהתחייבות של זכיה והפסד²⁸, אף על פי שאין משלמים באותו יום; אסור להתערב (להמרות) שאם יהיה כך וכך אשלם סכום ידוע; אסור לקרא מכתבי מסחר, או לקרא רשימת אנשים (קרואים) כדי לדעת מי הם הנוכחים, ודברים כיוצא בהם.

4. מלאכות האסורות מסוג דירה (לד—לה).

לד. בניה וגדרה:

- א. כל פעולה המשמשת להתקנת דירה או להכשרת דירת אדם שתהא ראויה לגור בה;
- ב. כל פעולה של הדבקה וחבור חלקים שונים או שונים עד שיעשו ליחידה שלמה אחת העשויה לשמש לצרכי אדם;
- ג. כל פעולה שעל ידה נתהוו מוצר מה המקיף, ממלא או מכסה חלל אויר (ריק).

מלאכה זו כוללת: כל מקצוע העבודות המקיף את מלאכת הבנין החל בהנחת היסודות וסיים בעשיית התקרה; שווי גומות (ברצפת הבית*); (צה) אסור לכבד את החדר במטאטא חזק וקשה; לפזר חול על הרצפה, לחפור חור בקרקע בכדי להצניע שם דבר מה; לדחוף או למשוך עגלה כבדה (צו) על עפר תחוח או על

28) גם מלבד איסור זה, משחקים כמו שך (אשקוץ) דומינו וכיו"ב רחוקים מלהיות מצוה, משום שהם מונעים מללמוד תורה בשבת.

מנוחה שלמה

(צה) אסור לכבד את החדר. אם רוב בתי העיר מרוצפים, כמו אצלנו, מותר לכבד במטאטא רך, ובפרט אם גם כבדו מער"ש. וכן מותר לטאטא שטיחים. ובמברשת מיוחדת לשטיחים אסור. מותר לזלף מים על הרצפה. אבל אסור להדיח את הרצפה בין בסמרטוט בין בלעדיו. נתלכלכה הרצפה, יכול להביא מים ולרחוץ ידיו במקום ההוא. ולענין הניגוב, עיין לעיל אות (עז). מותר לקנח טיט שעל רגלו בין בכותל בין בקרקע. אסור לשפשף ברגליו רוק, אלא יעמיד רגלו עליו. (צו) על עפר תחוח או חול. אך עגלת ילדים מותר כמו שכבר כתבנו לעיל בחורש.

מנוחה נכונה

ס

חול; לתקוע מסמר בקיר; לקדוח ולעשות חור או נקב (לשם מי שופכים עיין ל"ט); אסור לקבוע דלת או חלון על ציריהם; אסור לקבוע זגוגית (שמשה) חלון (האסור של החבור בדבק כבר נזכר למעלה ל'); אסור לגפח זכוכית חמה כדרך שעושים בבתי חרושת המיועדים לכך; אסור לשים מאכלים (כגון חמאה, גבינה וכיו"ב) בתבניות; לסדר אותיות דפוס; להרכיב אבני פסיפס; לשחק בקוביות בנין; לקלוע שערות או לסדרן לשני חלקים (צז) ושביל באמצע; לפתוח ולפרוש מטריה שהיתה סגורה ומהודקת (אבל אם היתה פתוחה במקצת מותר לפרשה; כן מותר לפתוח אותה ע"י לא יהודי). אולם בין כה וכה (צח) מותר לטלטל מטריה בשבת רק במקומות שישנו ערוב ושאפשר, איפוא, לטלטל דברים ברחוב. מה שאין כן ביום טוב שבו מותר לטלטל ברחוב — טוב לדעת את הדינים האלה הנוגעים למטריה.

כן אסור לפתוח ולהעמיד קיר מתקפל שהוא סגור ומקופל (צט) העשוי לשמש מחיצה באולם גדול או בחדר; אסור לפתוח ולפרוש מכסה של עגלת ילדים; אולם אם כבר נפתח מערב שבת ברוחב טפח — מותר.

לה. סתירה וגדרה כל פעולה העשויה לפרק ולחפריד יחידה שלמה כמו שתארנוה בסעיף הקודם.

בכלל אותה מלאכה: האסור לסתור מבנה גדול או קטן; הוצאת מסמרים תקועים; פרוק אותיות דפוס; סגירת מטריה וקפולה; פרוק סלילים.

מנוחה שלמה

(צז) ושביל באמצע. זה מותר אם עושה ביד כמו שכתבנו לעיל באריגה.
(צח) מותר לטלטל מטריה וכו', וכבר נהגו כהפוסקים האוסרים לגמרי השתמשות מטריה בשבת.
(צט) העשוי לשמש מחיצה. במקום שאין המחיצה נצרכת מצד ההלכה, הדבר מותר.

סא

מנוחה נכונה

5. מלאכות האסורות מסוג אש (לו—לז).

לו. הבערה וגזרה כל פעולה פיסיקלית או חימית שעל ידה יוצרים (מולידים) תהליך שרפה, מגבירים אותו או מאריכים את קיומו.

מלאכה זו כוללת: כל פעולה הגורמת להצתת אש אם ע"י גפרור, ספוג, פלטינה, חשמל, זכוכית מגדלת, הדלקת אש מאש, חתוי גחלים או לבייץ; אסור לעשן (הן סיגרה, טבק, סיגרטה והן אופיום); כמו כן אסור להוסיף חמרי דלק (עצים, פחמים, נפט וכיר"ב) לאש בוערת; אסור להוסיף נפט או שמן למנורת דולקת, אסור לטלטל נר בוער; אסור להסדיר שלהבת על ידי סבוב הבורג העשוי לכך; אסור להוציא אפר מן התנור ומדבר כיוצא בו. אולם מותר להסיק את התנור בחורף ע"י לא יהודי, לשם שמירה על הבריאות, שהרי "הכל חולים אצל צנה" (ע"י למעלה סעיף י"א). אסור להשתמש בטלפון⁽³⁰⁾.

על פי פסקי חזון איש

אסור לפתוח בשבת מקרר השמלי אם הוא נעשה בדרך זו שע"י הפתיחה מתחיל החשמל ליצור קרח. ואפשר לסדר ע"י שעון חשמלי מע"ש, שיופסק הזרם לזמן ידוע בשבת, ובאותו זמן מותר לפתוח ולסגור את המקרר. — הסקה מרכזית המוסקת ע"י יהודי בשבת אסור בהחלט להשתמש בה. בנוגע להספקת מים חמים מהסקה מרכזית, יש להבדיל שני מינים: זה, אשר זורמים לתוך הברכה מים קרים תמורת החמים שמוציאים, אסור להשתמש בהם, ואת שאין זורמים לתוכה מים חדשים, מותר להשתמש בהם אם ההסקה והבשול היו מע"ש. — אם נפלה דליקה בשבת, ואין נכרי לכבותה, ע"פ רוב יש היום בדבר ספק פקוח נפש, ולכן מותר לכבות, ואם ברי לו שאין סכנת גפשות, בודאי שאסור. וכשמכבה ישתדל למעט באסור כל כמה שאפשר, אך אל יביא א"ע לידי סכנה ע"ז. [* ואפילו במקום שאין סכנה, אם אחזה האש בתבה, דרך דוגמה, מותר לפרוס עור בצדה השני שלא

(30) ע"י סעי' ל"ח ובפרק "עובדין דחול".

מנוחה נכונה

סב

תאחו בו האש. וכן עושים מחיצה בפני הדליקה בכל הכלים, אפילו כלי חרס חדשים, מלאים מים, שיתבקעו כשתגיע הדליקה עליהם, ועי"כ יכבה. כל זה מותר במקום שיש הפסד בדבר. וכן מותר לכפות קערה של חרס על הנר שלא תאחו השלהבת בקורה, ויזהר להניח אויר בין כלי לשלהבת, שלא יכבה אותה. וכן טלית וכי"ב שאחו בה האור פושטה ומתכסה בה ואינו חושש, אם עי"ז יכובה, ובלבד שלא יעשה מעשה כבוי בידים. ויכול ג"כ לשפוך כל מיני משקה, חוץ ממים, במקום שלא הגיעה עוד הדליקה כדי שתכבה האש לכשתגיע לשם].

אסור לשמוע רדיו בשבת. ואפילו אם כונן את הכלי מע"ש אסור. וחוב קדוש על כל אחד, להזהר מזה וגם למחות נגד הפרצה הגדולה הנעשית בזה שמשדרים ברדיו ע"י יהודים ובשביל יהודים בשבת. וכמו כן חוב קדוש על כל אחד להזהר ולא להשתמש בחשמל באה"ק במקום שמסתפקים בו מהחשמל הנעשה ע"י יהודים. ואף אם הכל נעשה באופן אבטומטי, כל זמן שלא תתקן הפרצה שבשביל הכוון, השמון והתקון משתמשים ביהודים בשבת, מחייבים להנזר מלהשתמש בו.

לז. **כבוי** וגדרו כל פעולה שעל ידה מעכבים, מקצרים או מאיטים את תהליך הבערה כמו שתארנוהו בסעיף הקודם.

מלאכה זו כוללת: כבוי אש או רשפי־אש באיזו צורה שהיא, בידים, או על ידי הבל פה, דריסה, שפיכת מים וכי"ב. כן אסור לפתוח דלת או חלון נגד נר דולק בכדי שרוח פרצים תכבה את האש; אסור לפתוח או לסגור את פתח התנור⁽³¹⁾. נר דולק שנפל בשבת על השלחן ואין בבית נכרי שיסיר אותו, מותר להסירו מן השלחן בעקיפין, כגון להטות את השלחן והנר יפול מאליו⁽³²⁾.

(31) * בנוגע לכסוי שעל תנור המדגרה, שלפעמים מתהדק, וצריך

להרימו בידים, יש לעשות שאלת חכם.

(32) כאן המקום להעיר על חלול שבת הנגרם בהדלקת נרות חנכה

בערב שבת החל ביום ששי הקצר. הדלקת נר חנכה כהלכתה, כלומר,

אם יש חשש פן תפרוץ שרפה — מותר לכבות, במדה שהסכנה דורשת אותו.

בכדי שאדם מישראל לא יבוא לידי אסור של הבערה, או כבוי, אסרו חז"ל את הקריאה (ק) ביחידות לאור הנר שמא ישכח ו"יטה", אולם בשנים מותר, משום שאחד עשוי להזהיר את השני מלבוא לידי חלול שבת (מאותו טעם אין אומרים "מערבית", כלומר פיוטי ערבית, ביום טוב שחל להיות בשבת³³) כן אסור ליצוק מים בערב שבת בנקב הקנה של הפמוט שבו נמצא הנר בכדי שהנר יכבה מאליו אח"כ בשבת ולא יעלה פיה ועשן.

6. מלאכות האסורות מסוג גמר מלאכה (לח).

לח. הכאה בפטיש והיא הפעולה המסיימת והגומרת, כמנהג האומנים, איזו מלאכה שהיא.

בכלל אותה מלאכה: (א) מרוק או צחצוחם של כלים או אבנים ודברים כיוצא בהם; השחזות סכינים או מריקתם; אסור לנפח בזכוכית חמה (עיין למעלה סעיף ל"ד); אסור לעשות אבקה (והוא חור המשמש לכפתר הבגד) או חור למתלה ודברים כיוצא בו; אסור להוציא חוטי הכלבה מבגד תפור; (ב) כל מעשה, שלפי מנהג האומנים מראה על גמר המלאכה, כגון הכאה בכף

שתהא השלהבת עולה מאליה, דורשת זמן מסוים; ביחוד בימי חנכה האחרונים בשעה שיש להדליק נרות רבים. מי שאינו מתחיל בהדלקה בזמן מוקדם הרי מצותו באה ח"ו בעברה. בפרט עוברים על כך בבתי הכנסיות (וכן בהדלקות נרות-תמיד לעלוי נשמה). אגב אורחא נעיר שגר חנכה בשבת צריך שיהא בו שעור כדי הדלקה של שעה ורבע, ומדליקים שעה פחות רבע לפני חשכה והנר דולק חצי שעה אחרי חשכה בליל שבת. (33) אצלנו בא"י אין אומרים כלל פיוטים אלה, ברוב בתיכ"נ.

מנוחה שלמה

(ק) ביחידות לאור הנר. ולאור כזה שאין בו שום חשש הטיה או אם אין הקורא בקי בתכונות ההטיה של אור זה רבו בו המתירים.

מנוחה נכונה

טו

הטיחים על גבי לבנה מאונכת; הכאה בפטיש על אבן שכבר נחצבה מן הגוש ושעל ידי כך היא מתגלגלת לתחתית המחצבה; הכאה בפטיש על גבי סדן בשעת עבודת החשול, בכדי לעשות את הפטיש חלק.

ג) כל מעשה שעל ידו הופך איזה חומר שהוא, בבת אחת, והיה לכלי שמוש גמור; כגון חתיכת חור בתוך ארג, באופן שיכולים להעביר את הראש והצואר דרך אותו חור ושהארג ישמש בגד (כמו שעושים „בטלית קטן“, „ארבע כנפות“); הכנסת הקת בנקב הקרדום, המטאטא, המעדר וכיו"ב; כן אסור להדק את הקת בכלים הנ"ל; אסור להשחיל שרוכים בנעלים; לחבר חבור חשמלי בטלגרף, בטלפון או במעלית (במעלית המתנועעת בכח של מים אולי מותר). אסור לישר מחט שנתעקמה; למלא שעון (אולם קא) כל עוד שהוא הולך — יש מתירים) או להעמידו; בכלל גמר מלאכה מסוג זה הן המלאכות האלו: לטהר כלים במי מקוה; הפרשת (* תרומה, מעשר) וחלה (הן מן הבצק והן מן הלחם³⁴), קפול לבנים או בגדים כדרך קפולם בחול³⁵); הצעת המטה שלא לצורך שבת. כן אסור לעשות כל אותם הדברים שיש לחשש שעל ידם יבואו לידי עשיית כלי או תקונו; מאותו טעם אסור להתעסק

34) מי ששכח להפריש חלה בערב שבת, ישמור את הקצה של הדבר האפוי עד למוצאי שבת — וישרוף חלק מה של אותו הקצה כחלה (* זה נוהג אך ורק בחו"ל. כאן בא"י אין תקנה זו נוהגת אם שכח להפריש).

35) * עפ"י נוהגים רבים שלא לקפל את הטלית עד מוצ"ש.

מנוחה שלמה

קא) כל עוד שהוא הולך יש מתירים, ואף המחמיר בזה, אם חלו שני ימים זה אחר זה יכול להקל לכונן על ידי קטן בעוד השעון הולך על יסוד דברי הפוסקים (לקמן בחוצאה) שכל דבר שיש מתירים על ידי גדול מותר לעשותו ע"י קטן.

סה

מנוחה נכונה

בכלים מורכבים מחלקים שונים או אומנותיים, אסור להתעסק בהם או עמיהם, משום כך אסור להשמיע קול מוסיקלי (זהו מפסנתר, כנור, עוגב³⁶), פעמון דלת³⁷). שחייה (אסורה גם מטעמים אחרים עיין למעלה סעיף י"ג), שיט בסירה ונסיעה באופנים, שמא יבוא לתקן כלי השיטה או הנסיעה. כן אסור לטוס באוירון בשבת (מחוץ לחששות שבסעיפים לו—לז).

על פי פסקי חזון איש

וביו"ט אפשר להפריש חלה, ע"י שמגלגל עיסה ומפריש מאותה עיסה גם על העיסה של ערב יו"ט. ואם זכור מע"ש או מעיר"ט שיש לו פירות משלו שאינן מעושרין, ואין עכשיו בידו לעשרן, או שיהי' מזמן לע"ה ויצטרך להפריש מדמאי (בטבל אין תקנה), יכול להתנות מע"ש ולהפריש בשבת.

וזהו לשון התנאי: „יותר מאחד ממאה ממה שאני עתיד להפריש יהא תרומה גדולה בצד צפון, ואותו אחד ממאה הנשאר ועוד ט' חלקים כמהו בצפון הפירות יהיו מעשר ראשון. אותו אחד ממאה, שעשיתי מעשר במופרש יהיה תרומת מעשר. ומעשר שני בדרומן של הפירות ויהא מחולל הוא וחומשו על פרוטה שבשילינג שיחדתי לפיריון מע"ש". אם התנה תנאי כזה יכול להפריש בשבת את המתנות כהלכתן, ובשעת ההפרשה יאמר את הנוסח הרגיל של הפרשת תר"מ.

וכן בענין חלה יכול להתנות מע"ש: „מה שאני עתיד להפריש יהיה חלה", ובשבת יפריש כהלכתו. — ודבר זה מותר רק בטבל שלו או בדמאי של אחר, שהוא הזמן אצלו, אבל הזמן לחשוד שבכלל אינו נותן תר"מ, אין לו תקנה זו מע"ש.

36) אף אם נסיה לרגע את הדעת מן האסורים האחרים שיש בשמוש עוגב בבית כנסת — הרי זה אסור משום חלול שבת.

37) הכוונה אפי' בפעמון בלתי חשמלי, שהרי בפעמון חשמלי יש חשש של יצירת גיצוץ (אש).

מנוחה נכונה

סו

לט. הוצאה מרשות לרשות וגדר אותה מלאכה הוא העברה באיזו צורה שהיא (הן לשאת, לזרוק, להושיט, למשוך או לדחוף) איזה עצם שאינו משמש לו להלבשה הרגילה, ממקום מסוים לפרט (רשות היחיד) למקום הפתוח לרבים (רשות הרבים) וכן להפך מרשות הרבים לרשות היחיד. כמו כן אסור לטלטל דבר-מה ברשות הרבים.

רשות היחיד מהוה כל מקום סגור (בית, מבצר, בור), או חפץ המונח ברשות הרבים (כמו ארון, עגלה ואפילו סלע) שיש בגבחו לא פחות מעשרה טפחים (95 סנטימטרים בערך) ושיש ברחבו (בשטח העליון) לא פחות מארבעה טפחים (38 ס"מ בערך) על ד' טפחים. רשות הרבים מהוה כל מקום המשמש דריסת רגל לרבים לתכלית צבורית ושצורתו מתאימה לתפקידו, כלומר, שרחבו לא פחות משש עשרה אמות (תשעה מטרים בערך) שאינו מכוסה תקרה, ושיציאותיו מכוונות זו כנגד זו (כגון רחוב מפולש, כביש, ככר וכיו"ב).

הערה: טבע הדברים הוא שרשות היחיד, שייכת בדרך כלל, לאדם פרטי (או לרבים שיש להם נציגות אחידה, כגון בית הכנסת) ושהיא כפופה לרצון הפרט; ורשות הרבים הוא מקום שליטה³⁸ של רבים במספר בלתי מוגבל. עוד קיימות רשויות המהוות צורות ביניים, כגון חצר משותפת לכמה בתים, (קב) בית תפוס ע"י

(38) שיש לב להוראת המלה "רשות" במובן שלטון כמו במאמר חז"ל: "אל תתודע לרשות" (פרקי אבות א' י').

מנוחה שלמה

(קב) בית תפוס ע"י הרבה דיירים. בבית כזה אסור להוציא מהדירות לחדר המדרגות אלא אם כן עשו עירובי חצירות. אמנם כלים שהיו בין השמשות בחדר המדרגות מותר לטלטלם שם. אם אחד מהשכנים מחלל שבת בפרהסיא אי אפשר לעשות שם עירובי חצירות עד שישכרו

הרבה דיירים, מלון, מבוי, רחוב סתום וכיו"ב — רשויות שלפי טבען הן משמשות למספר אנשים מוגבל ושרן שייכות ליחיד או שהן משותפות להרבה אנשים (כגון חצר). לשם רשויות שכאלה סדרו חז"ל את תקנת ערובי חצרות ושתופי מבואות, והם הצטרפות הפרטים לצבור, המתבטאת באופן סמלי בהכנת ככר לחם אחת שהוכנה מכספי כל בני החצר או המבוי, ככר העומדת ברשות אותו צבור המוסר אותה לשמירה לידי אחד מחבריו, הדר באותה רשות הרבים המוגבלת³⁹). אם שכחו להניח ערוב — אסור לטלטל באותם המקומות. בדבר פרטי הדינים הנוגעים לכך יש לפנות לרב או לדיין המומחים לכך⁴⁰).

39) במקרה של מבוי יש לעשות גם מעין צורת דלת באותו הצד הפתוח לרשות הרבים והוא לחי וקורה עליו. מן הראוי לשים לב שלפעמים אסור לטלטל חפצים בגינות שלפני הבית, בשעה שאינם מוקפים די צרכם.

מי שגר בחצר של בית סאתים לכה"פ, ז.א. 100 על 50 אמה — 5000 אמות מרובעות — [האמה היא 57—60 ס"מ הכל לחומרא] ויש בה גינת ירק או שדה תבואה זרוע, אם שטח הגנה תופס רוב החצר, או אפילו פחות מזה אבל הוא בית סאתים, הרי גנה זו מבטלת דירת חצר ואסור לטלטל גם בחצר וגם בגנה וכ"ש מחצר לגנה אפילו אם העיר או המושבה מתוקנים ע"י עירוב. ואפשר לתקן זה ע"י מחיצות. ובדבר הפרטים יעשה שאלת חכם.

40) * כיצד עושין את העירוב? אחד מבעלי הבתים לוקח בער"ש ככר אחת שלמה משלו, ומוכה אותה ע"י אחר לכל הדיירים בחצר והיינו שיאמר לו: קח ככר זו וכה בה בשביל כל הגרים בחצר זו. השני לוקח את הככר, מגביהה טפה, והמערב לוקח ממנו

מנוחה שלמה

ממנו רשותו אפי' במשהו. במקום שהעיר מתוקנת בעירובין עושה הרב גם עירובי חצירות עבור כל העיר ואת רשות הנכרים או המחללי שבת הוא קונה משלטון העיר.

מן הראוי להדגיש כמה פרטי דיגים: יש מחלוקת הפוסקים בדבר, אם מותר להוציא שעון בשבת. (קג) לכן מוטב שלא לשאתו אם לא לצורך גדול; ובפרט בכרכים גדולים שדינם, בלי ספק, כדין רשות הרבים. בדבר משקפיים: מי שאיגו רואה בלעדיהם ואין, איפוא, חשש שיסירם וישימם בכיסו — (קד) מותר לשאתם. בכל אופן נכון שלא יתלם במשיחה, והוא הדין ב"בית־ידים" (מופה). (אולם עליגו לציין, שכמה גדולים פוסקים דקא להיפך ודורשים לתלות דקא במשיחה). בדבר כסיות: מוטב שגברים לא ילבשו אותן, מפני שקרוב הדבר שישכחו אותן בכיסם; (לעולם

בחזרה, ומברך: „ברוך... אקבו"צ על מצות ערוב. בהדין עירובא יחא שרי לנא לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית (מבית לגג ומגג לבית) לנו ולכל ישראל הדרים בבתים שבחצר הוו בשבת הזאת". וכיון שכולם זכו בככר זו, והיא נשאת בבית המערב, נחשבים כולם כאלו גרים בבית הזה, ומותרים לטלטל מבתים לחצר ולהיפך, ובכל החצר. (עפ"י קצוש"ע).

מנוחה שלמה

(קג) לכן מוטב שלא לשאתו אם לא לצורך גדול. והפוסקים האחרונים מחמירים לגמרי בזה גם בשעון יד ואצ"ל בשעון כיס, וכן עיקר. (קד) מותר לשאתם, והעיקר להלכה שמשקפיים המיוחדים לראיה או לראיה ולקריאה וכמו כן משקפי שמש ביום מותר לצאת בהם לר"ה אף שיכול לראות בלעדם דלא חיישינן שמא יסירם כיון דאין דרכו בכך וגם לא חיישינן שמא יפלו מעיניו דבמשקפיים שלנו שהידיות הם כפופות היטב לאחורי האזן אין החשש הזה וכאור"ח סי' ש"א סעיף מ"א דבמהודק לראשו מותר, וה"ה בזה. ואין צורך לחברם מאחורנית בחוט או משיחה. אבל משקפיים המיוחדים רק לקריאה חיישינן שיסירם, דכיון שאינם נוחים להליכה הרי זה דומה לסי' ש"ג שם, דלא תצא במגעל חדש שמא לא יבוא למידתה ותסירו. וכן משקפי שמש בלילה וכדומה אסור לצאת בהם, דילמא מחייכי עליה ואתי להסירם, ובסי' ש"א ס"ז וסי' ש"ג סי"ג. וכמו כן אסור לצאת במשקפיים שהיו נהוגין לפני שנים שלא היו להם ידיות רק מחוברים בחוט או משיחה וזה אסור גמור דחיישינן שיפלו מעיניו, והרי זה דומה לסי' ש"א ס"ז דלא יצא קטן במגעל גדול.

סט

מנוחה נכונה

ימשמש אדם בכיסי בגדיו בשעה שהוא יוצא מפתח ביתו בשבת; אולם לגבי נשים אין לחוש כ"כ שישכחו אותן בכיס. (אסור לשאת „מגן צוארון" משום שאינו מלבוש, אלא בא להגן על מלבוש⁴¹). מותר לצאת בשבת באספלנית המהודקת היטב והוא הדין בתחבושת. מותר לפיסח לצאת במשענתו, אבל אל יצא הצולע במקלו.

מותר להתעטף בטלית כבבגד (בחורף) מתחת למעיל העליון; אבל לא כצעף. מטפחת כיס (ממחטה) מותר להגור כאבנט מסביב לגוף, או לתפרה לכיס (להזהר שלא יהא שעטנז); אולם לא נכון לכוון אותה מסביב ליד⁴²). (קה) אסור לשאת ילדים קל וחומר להוליכם בעגלה. (אם מותר להרשות ללא יהודי שיעביר ילד יהודי בעגלה — דבר זה תלוי במנהג המקום).

כמעט שאין לך אסור מאסורי מלאכת השבת שכל כך מרבים לעבור עליו כמו על אסור הוצאה. גם יהודים חרדים, הנוהרים בשאר הדברים הקשורים בחלול שבת — דשים באסור זה בעקביהם ומוצאים להם כל מיני היתרים. והרי דוקא לאיסור זה יחסו חז"ל חשיבות וערך, עד כדי כך, שלשם התרחקות מאסור הוצאה אסרו תקיעת שופר בראש השנה כשחל בשבת; וכן נטילת לולב אפילו אם יום ראשון של סכות חל בשבת, משום חשש „שמא יעבינו ארבע אמות ברשות הרבים"; [מטעם זה ערכו את לוח השנה העברי שפורים לא יחול אף פעם להיות בשבת!] הגע בעצמך: רבותינו, זכותם תגן עלינו, מחשש שמא יעברו על אסור ההוצאה מרשות לרשות — בטלו שתי מצוות עשה מפורשות בתורה: תקיעת שופר ונטילת לולב, ובני בניהם מוצאים, מטעמים

(41) והרבה מתירים.*

(42) גם לא נכון להדביקה רק ע"י מחט בבגדו.*

מנוחה שלמה

(קה) אסור לשאת ילדים. אף ילדים היכולים ללכת בעצמם שבהם שייך חי נושא את עצמו אסור עכ"פ מדרבנן.

מנוחה נכונה

ע

של נוחיות, כל מיני היתרים בכדי לעבר על אסור ההוצאה בשבת⁽⁴³⁾.

(43) אלה דברי הרב המחבר ו"ל. אמנם צריך להביא בחשבון, שכאן בא"י עושים בהרבה מקומות ערוב לכל העיר. ואם זה נעשה בהשגחת רב בר סמכא, והערוב נבדק בכל שבוע ושבוע (קו) מותר לטלטל בתוך גבולות העירוב.*

מנוחה שלמה

(קו) מותר לטלטל בתוך גבולות העירוב. והרבה יראים ובני תורה נוהגים להחמיר ע"ע שלא לטלטל כלל אפילו במקום שיש עירוב מחמת כמה חששות ופקפוקים. וכן ראוי לכל אחד לנהוג, ובפרט שאחרי שהאדם יבחון עצמו ויראה שהוא נוהג במילי חסידות וחומרות בהרבה דברים שהם קלי ערך יותר מענין הוצאה בשבת, ואולם אף המחמיר בזה יכול לתת לילדים קטנים לשאת חפציו (ודוקא בגבולות העירוב!) על יסוד דברי הפוסקים באו"ח סי' רס"ט מג"א סק"א וברמ"א סי' רנ"ט ס"ז שכל דבר שיש מתירין אף לגדול מותר לתת לעשות לקטן.